

MANIFEST

15 mei 2014

Onjuiste inzet zzp'ers bij Centra voor de Kunsten

De sociale partners van de sector Kunsteducatie, verenigd in de Stichting Overleg Arbeidsvoorwaarden Kunsteducatie (OAK), luiden de noodklok vanwege de groter wordende problematiek rond de inzet van zzp'ers bij de Centra voor de Kunsten in Nederland.

Centra voor de Kunsten vervangen, als gevolg van de gemeentelijke bezuinigingen, massaal hun werknemers door zzp'ers. Vaak gebeurt dit op onjuiste wijze. Wij verwachten dat deze ontwikkeling binnen enkele jaren tot kostbare problemen zal leiden.

Begin april heeft de sector Kunsteducatie een sectorplan ingediend ten behoeve van de zogenaamde Asschergelden. Daarin staat onder meer een onderzoek naar een verantwoorde manier van flexibilisering van de arbeidsvoorwaarden, om zo beter zicht te krijgen op hoe gestuurd kan worden op cultureel ondernemerschap binnen loondienstverband en hoe schijnzelfstandigheid en werkloosheid kunnen worden voorkomen.

Aanleiding

De werkgelegenheid in de sector Kunsteducatie verdampt in rap tempo. Gemeenten bezuinigen fors op de subsidie en om die inkomstendaling op te vangen schrappen kunstencentra flink in de personeelsformatie. Omdat gemeenten wél als voorwaarde stellen dat de kunsteducatie in hun gemeente overeind blijft, worden werknemers steeds vaker gedwongen te gaan werken in een zzp-constructie. De toch al krimpende markt wordt hierdoor overspoeld door zzp'ers, waardoor hun positie om een goed uurtarief uit te onderhandelen steeds slechter wordt. Bovendien ondervinden de kunstencentra concurrentie van de zzp'ers die ze zelf in de markt gezet hebben. En kleven er behoorlijke risico's aan de zzp-constructies, zowel voor de zzp'ers als ook voor de kunstencentra.

Het op grote schaal vervangen van docenten kunsteducatie in loondienst door zzp'ers (al dan niet georganiseerd in een coöperatie) wordt door veel gemeenten en kunstencentra als het ei van Columbus gezien. Gemeenteambtenaren en directeuren op een bezuinigingsmissie denken met dergelijke voorbeelden een kansrijk bezuinigingsmodel gevonden te hebben, waarmee kunsteducatie voortgezet kan worden. Zelfs kunstencentra in gemeenten waar geen ingrijpende bezuinigingen hoeven plaats te vinden, vragen zich hierdoor af of zij geen geld laten liggen door niet over te stappen op zzp-constructies.

Over deze constructies laten wij als sociale partners een tegengeluid horen. In dit manifest verduidelijken we de problematiek die zich op dit moment in de sector afspeelt.

Misverstanden

Er heerst een aantal misverstanden over de inzet van zzp'ers in de kunsteducatie:

1. **Een zzp'er is ondernemender dan een werknemer**

De cultuursector roept massaal om ondernemerschap, maar dat ontstaat niet simpelweg door werknemers te vervangen door zzp'ers. In de praktijk gaat het immers vaak om dezelfde docenten, die eerst als werknemer en vervolgens als zzp'er dezelfde werkzaamheden verrichten. Ook binnen een dienstverband kunnen ondernemende kwaliteiten worden aangesproken.

Als gemeenten veel bezuinigen op de subsidie voor het kunstencentrum, worden als gevolg daarvan kunsteducatie-docenten vaak ontslagen uit hun dienstverband. Omdat de gemeente wél wil dat de functie kunsteducatie blijft bestaan, wordt het ontstane gat vaak opgevuld door ex-werknemers van het kunstencentrum die als zzp'er aan de slag gaan. Deze initiatieven moeten niet gezien worden als een goed praktijkvoorbeeld: zelfstandigen bepalen hun eigen beleid en hoeven zich niet te houden aan beleid van gemeente of kunstencentrum. **Kwaliteit en continuïteit van programma's en diversiteit van het aanbod kunnen in het geding komen, waardoor een zzp-constructie meestal geen volwaardig alternatief vormt en dus ook niet zo gepresenteerd moet worden.**

2. **Een zzp'er is goedkoper dan een werknemer**

Een Centrum voor de Kunsten betaalt al snel 25 tot 40 procent minder voor dezelfde werkzaamheden die een zelfstandig docent ten opzichte van een werknemer verricht. Makkelijke winst, en dat verkondigen adviesbureaus dan ook met veel enthousiasme aan gemeenten. Deze besparing is mogelijk doordat zzp'ers met een lager uurtarief genoeg moeten nemen dan het bruto uurloon van een werknemer. Het alternatief is immers werkloosheid. De arbeidsmarktpositie van de docenten in de sector is, zeker in de steden, ongunstig. Het gemiddelde uurtarief voor zzp'ers in de kunsteducatie is hierdoor 35 euro, terwijl een realistisch tarief start bij 50 euro per uur.¹ Met een te laag uurtarief kan de zzp'er zijn pensioenvoorziening en sociale verzekeringen als arbeidsongeschiktheid niet regelen. Het wordt moeilijk om voldoende inkomen te vergaren en kostwinnerschap is praktisch uitgesloten. De onderbetaalde zzp'ers in de sector vormen dus feitelijk verborgen werkloosheid. Zo worden de bezuinigingen van de gemeenten rechtstreeks afgewenteld op de arbeidsvoorwaarden van het personeel.

Deze ontwikkeling zorgt ook voor problemen op de toekomstige arbeidsmarkt: de sector Kunsteducatie wordt immers in rap tempo een ongunstige opdrachtgever en erg onaantrekkelijk voor het toekomstige arbeidskapitaal. Door vergrijzing zullen de komende jaren veel medewerkers uit de sector verdwijnen, waardoor een tekort aan arbeidskracht ontstaat. Een CAO zorgt er dan voor dat de loonkosten beheersbaar blijven. Wanneer men enkel nog met zzp'ers werkt, is er geen bovengrens aan het uurtarief en kan het tekort aan arbeidskracht leiden tot zeer hoge uurtarieven.

Deze praktijk kan niet als goed voorbeeld voor anderen dienen en het mag dan ook niet langer zo worden gepresenteerd. Het zijn noodoplossingen met op de langere termijn onwenselijke gevolgen. **Wij vragen gemeenten en organisaties met klem om eerlijk en helder te zijn over de nadelen van dergelijke constructies.**

3. **De constructie van zzp-schap past beter bij docenten kunsteducatie dan een loondienstverband**

Wij vinden dat een arbeidsovereenkomst juist zeer geschikt is voor een docent kunsteducatie. Eén van de eigenschappen van een arbeidsovereenkomst is dat de werkgever gezag mag uitoefenen, waarmee hij bepaalt welk lesprogramma wordt uitgevoerd.

In de praktijk proberen organisaties de voordelen van werkgeverschap via andere wegen terug te winnen. Zo organiseren zij de docenten in coöperaties en sluiten met die coöperatie een dienstverleningsovereenkomst waarbij zij, in ruil voor bijvoorbeeld het recht om tegen gereduceerd tarief lesruimte bij hen te huren, eisen kunnen stellen. Bijvoorbeeld welke docenten er tot de coöperatie kunnen toetreden, of de keuze voor een bepaald lesprogramma. Dit druist lijnrecht in tegen de zelfstandigheid van een zzp'er. Ook de individuele overeenkomsten met zzp'ers worden te veel naar werkgever- en werknemerschap ingevuld, waardoor er sprake is van fictief dienstverband: wel de lusten, maar niet de lasten van werkgeverschap. Wetgever en Belastingdienst zijn bezig deze zg. schijnzelfstandigheid aan te pakken, wat kan leiden tot naheffingen sociale zekerheid en daarmee tot mogelijk faillissement van de zzp'er én het betrokken Centrum voor de Kunsten.

De keuze van een docent om ondernemer te worden is alleen logisch - en daarmee vrij - wanneer je toetreedt tot een markt waarin je perspectieven ziet. Wanneer je een matig tot slechte onderhandelingspositie hebt, ligt zzp-schap niet voor de hand. Een docent kunsteducatie met een te laag uurtarief heeft weinig voordelen van zijn ondernemerschap. **Niet alleen verdient hij minder dan een werknemer met vergelijkbare arbeid, hij loopt ook een groot risico dat het contract wordt opgezegd zonder vergoeding. Er is dan geen sprake van 'echt' ondernemerschap, maar van schijnzelfstandigheid.**

Toekomstproblemen

Naast de misverstanden en onrechtvaardigheden zitten aan de massale overstap naar (schijn)zelfstandigheid ook risico's voor de toekomst.

¹ 'Bijna 60 procent zzp'ers zit te laag met uurtarief', Uitslag onderzoek van www.zzp.tarief.nl, <www.fnv-kiem.nl/nieuws/algemeen/2529>.

1. **Tijdelijk**

De wetgever is nu al bezig om schijnconstructies aan te pakken en de Belastingdienst gaat steeds strenger controleren op fictieve dienstverbanden. Voordelen worden naar verwachting kleiner, doordat maatregelen als verplichte pensioenopbouw en een minimumtarief voor zzp'ers te verwachten zijn. Als gevolg daarvan zal een omgekeerde beweging plaatsvinden.

2. **Risicovol**

Wetgeving en controle worden steeds strenger. Vanaf 1 januari 2015 is een VAR-WUO verklaring niet meer voldoende om werkgeverschap uit te sluiten. Daarmee wordt de kans op faillissement nóg groter, wanneer met terugwerkende kracht tóch sociale premies moeten worden afgedragen.

3. **Harakiri**

Centra voor de Kunsten legitimeren bezuinigingen door mee te werken aan schijnzelfstandigheid. Door over te stappen op zzp'ers verlies je sturingskracht en gezag en daarmee de borging van kwaliteit, diversiteit en continuïteit. De meerwaarde van het Centrum voor de Kunsten vermindert en daardoor legitimeer je achteraf de beslissing tot bezuinigen op het kunstencentrum. Een bemiddelaar voor zzp'ers (met alleen een makelaarsfunctie) is niet onmisbaar. De gemeente kan gemakkelijk een kruisje zetten door de netwerkorganisatie en verder gaan met de coöperatie of de individuele zzp'ers. Ook kan de coöperatie besluiten met een andere organisatie samen te werken en zo het kunstencentrum laten zitten met een duur en onverhuurbaar gebouw.

4. **Uitstel**

Zzp'er worden houdt iemand uit de WW. Dit is echter uitstel van kosten. Deze zzp'ers lopen een groot risico onder de minimumbestaansgrens te komen en uiteindelijk alsnog bij de gemeente te moeten aankloppen voor een bijstandsuitkering.

Noodkreet

Al langer wijzen we op deze problematiek. Maar men lijkt het liever niet te horen. Dat is begrijpelijk maar gevaarlijk. Op den duur kost de ontwikkeling meer dan zij oplevert. De Raad voor Cultuur heeft in haar advies *'Meedoen is de kunst'* aan minister Bussemaker van 6 april 2014, ook gewezen op de risico's van de inzet van zzp'ers in de sector Cultuureducatie:

*'De inzet van vast personeel vermindert terwijl de inzet van zzp'ers toeneemt. Er wordt gezocht naar nieuwe partijen om nieuwe inkomstenbronnen te genereren. De centra stellen zich op als partij midden in het veld van actieve cultuurparticipatie en gaan nieuwe relaties aan met commerciële partijen en individuele aanbieders, zoals zzp'ers.'*²

en:

*'De bezuinigingen bij de centra voor de kunsten veroorzaken naast groei van zelfstandigen, meestal zzp'ers, ook versnippering van het cultuureducatieve aanbod. Ontslagen bij kunstinstellingen en bij centra voor de kunsten hebben het aantal aanbiedende partijen op de markt van de actieve cultuurparticipatie doen toenemen. De ontslagen individuele docenten geven hun werk met nieuwe energie vorm als zzp'er. Zij werken samen in collectieven die soms binnen het gebouw van hun voormalige werkgever weer aan de slag gaan. Daar staat tegenover dat de docent die zich vestigt als zelfstandige, vaak tegen een lager salaris en slechte rechtspositie opnieuw aan de slag gaat. De kunstdocent verliest een vaste (kleine parttime) baan die juist zijn garantie was voor pensioenopbouw en ziekteverzekering. Omdat zzp'ers onafhankelijk en zelfstandig werken, is het onzeker of de continuïteit en de kwaliteit van hun programma's kunnen worden gewaarborgd. Het is ook de vraag of het jeugdorkest of de musicalgroep, dat als vanzelf lijkt te bestaan in een muziekschool, in stand blijft na sluiting van die school. Zijn er voor de deelnemers voldoende keuzemogelijkheden, mogelijkheden voor samenspel en presentatie? Wie beoordeelt de pedagogische en vakkwaliteiten? Zijn er voor zelfstandigen mogelijkheden voor scholing en innovatie?'*³

Wij hopen op meer aandacht en erkenning voor het hierboven beschreven probleem.

Meer informatie

Over dit Manifest is tevens een persbericht uitgebracht. U vindt dit o.a. op de website van FNV KIEM. Met verdere vragen kunt u terecht bij de Stichting Overleg Arbeidsvoorwaarden Kunsteducatie (OAK), Tanja Schrijver, 06 – 5181 8114, of Hans Stap 06 - 1369 4654.

Stichting OAK (Overleg Arbeidsvoorwaarden Kunsteducatie) bestaat uit de vakbonden FNV KIEM, de Nederlandse toonkunstenaarsbond (Ntb) en de branchevereniging Kunstconnectie.

² Raad voor Cultuur, *'Meedoen is de kunst'*, advies over actieve cultuurparticipatie, p. 40, maart 2014, Den Haag.

³ Raad voor Cultuur, *'Meedoen is de kunst'*, advies over actieve cultuurparticipatie, p. 41, maart 2014, Den Haag.